



PARTIZANSKA KNJIGA

Edicija  
*Stihija*  
Knjiga 3

Partizanska knjiga

© Predrag Čudić

© za ovo izdanje Partizanska knjiga, 2018.

Ova knjiga objavljena je uz pomoć sredstava dobijenih na konkursu Pokrajinskog sekretarijata za kulturu i javno informisanje.



**POKRAINSKI SEKRETARIJAT ZA  
KULTURU I JAVNO INFORMISANJE**

Urednici  
Srđan Srđić  
Vladimir Arsenić

Predrag Čudić

**Malograđanski ep  
Matr'jalisti**

Pogovor: Mirjana Miočinović

Kikinda, 2018



# **Malograđanski ep**



*Svevideći pripovedač*

Kako si? – rekoj ja.

Odlično! – odgovorih.

Kako si ti? – nastavih.

Hvala na pitanju, dobro! – odgovorih.

Kako su tvoji? – upitah.

Hvala, dobro! – odgovorih.

Pozdravi sve kod kuće! – dodadoh.

I ti također! – odahnuh ja i samo ja.





## **Niko mi već ne vrati...**

*Niko mi već ne vrati  
ranog mezimstva dom!  
Osvrćem se za njim  
kao za vodopadom.  
M.Stanisavljačić*

U kuhinjskom opojnom dar-maru  
Kuvarica, Bože, teško njoj,  
Kao duh se pomalja kroz paru

Pa pregačom s lica briše znoj,  
Nedelja je, sav svet se odmara,  
Samo ona *bije teški boj*,

Iz kuhinje kulja masna para  
Na verandu, gde se maglen sloj  
Kao suze sliva, stakla plaču,

Krupne kapi uz prozorski rub  
Sustižu se, slivaju, rastaču...  
Nad šporetom moćne jare stub

Supa kipi – dim i para, masna,  
Zadah svinjski, salo ili loj?  
I mladost se topi, Bože, spasa

Ako ima, ti daj ženi toj!  
Peršun, lorber, šafran, mirođija,  
Celer, biber, beli, crni luk...

A taj miris, nekome ne prija,  
Nekom, opet, okrepljuje duh!  
A sa plotne pevuše babure,

Poskakuju. Majka ljušti luk,  
Secka žmureć, suze curkom cure...  
Prigušeni tajanstveni huk

Iz kuhinje; lonci, šerpe, testo,  
Oklagije, cetke, noževi...  
Usijani veštičiji presto

Plotna drhti, sve igra i vri:  
Cvrči meso, supa ključa, kipi  
Pa poklopac *zevne* smešno trom,

*Svi fizičko-hemijski principi*  
Na sceni su baš tu, snagom svom,  
Iz avana ko iz božjeg hrama

Miomiris, zvonke bronze zvuk –  
Zamiriše na vanilu mama  
Začarana; slatki dobri duh,

Od šećernog praha ko od inja  
Beli se po koja crna vlas,  
Ako ima na zemlji svetinja,

Bože, njenoj duši jemči spas!  
Na štrudlama oker premaz sija  
Kao žučkast led – žumanca lak,

Nadrasle su rubove tepsija  
Štrudle, pa kroz testo ikri – mak,  
Dah opojni sve to obavlja,

Vanil-šećer i cimet miriše,  
Mirišljivo-ljut, srp mali kim...  
Kao ozon posle letnje kiše:

Krastavac i češnjak, skupa s njim!  
U kuhinji, gde poklopci plešu  
Gde od jutra raspiruju žar,

Ja upoznah slatko-gorku smešu  
Jad života i života čar!  
Tu osetih ljubav materinsku

Nežnost, brigu i nadljudski trud,  
Tu zamrزه masnu šniclu svinjsku  
Još dok bejah mlad, srećan i lud.

O kuhinjo, o carstvo stomaka,  
Na drhtav loj, daj, *ljut koren* – *ren*,  
O salate, o variva mlaka –

Naš nedeljni sveti, slatki plen!  
Baš tu stiže junak naše priče,  
Provlači se kroz vrata ko duh.

– *Pokisao tata!* – deca ciće  
Za to im je već *izoštren njuh*.  
Tata je u slavu bilijara:

– *Pio špricer „zarađen na tak”!*  
Sve na račun igrača bez dara.  
Sad se smeška, crven kao rak.

*Teoriju s praksom bilijara*  
*On je znao kao Očenaš,*  
*U kvartu mu nije bilo para*

*Za sečenje, falš i kontrafalš!*  
On je majstor, što ne štedi sebe,  
A šegrti – namiruju ceh.

– *U tom poslu ja sam bio štreber,*  
*Moj učitelj Beneš, stari Čeh...*  
*I sad ko da gledam profesora.*

*Bio je to pedagog i drug,*  
*A tih čuda, a tih karambola...*  
*Svaki potez, čarobnjački cug*

*Bilo kako kugle da poređaš,*  
*Pod uslovom da je dobar stol,*  
*On je znao lako i to s leđa*

*Da pronade tripl karambol!*  
*(U Agramu beše, zato ja to*  
*Lanem stol, a kužiš, mislim sto,*

*I još mi se otme okomito,  
I kažem ti vol, a mislim vo!  
Nekad velim tlocrt mesto plana*

*Isto mi je ugao il' kut,  
Za mene je: kafana – kavana...  
Kamo svaka cesta ili put.*

*Ovde raja, a tamo pučanstvo  
Tj. narod, pučina il' puk,  
Al izgnanstvo svuda je izgnanstvo*

*I čovek čovjeku – vavjek – vuk.*

*A rekoh vam, moj profesor Beneš,  
Humanista, bilijarski mag,  
Mogao si satima da bleneš*

*Kako igra, kao sami vrag  
Da upravlja bilijarskim štapom  
Da pronikne nemogući šub*

*Kao vođen tajnom, vražjom šapom  
Il' čarobnjak ili Belzebub!  
Pivsku kriglu stavi na sred stola,*

*Onda sledi neviđeni šok  
Kad crvena posle karambola  
Sua u peni, okonča svoj skok.*

*Njegove su kugle ko ovčice  
Preskakale krotko matinel`  
I kružile po podu pivnice...*

*S takom beše kao Viljem Tel.  
A to ti je visoka fizika  
Da pronadeš uvek pravi kut*

*Da ti je u glavi jasna slika  
Kud ih šalješ il' kamo na put.  
Oni koji hoće da nauče*

*Kako da ih uvek sluša tak  
Danonoćno moraju da uče!  
Bilijar je strast, rad, red i fah.*

*Činovník je junak našeg epa,  
Činovníčka Muzo, upomoć!  
Da do kraja sudbine došepa*

*Brodeći kroz svakodnevnu noć!  
Da bezbedno kraja se dočepa,  
De, učini, za heroja mog,*

*Da se snađe, da iz plitkog džepa  
Ipak živi kao Mali Bog!  
A pre ručka? U hladu predsoblja*

*Naš sipljivi junak hvata dah,  
Zvonjava se razleže sa groblja...  
Opet zemlji vraćaju njen prah!*

Na redu su ukrštene reči:  
Vodoravno, jedan: *Ekser - klin...*  
Verni Philips *dušu dira*, ječi:

*Tuži majka, ženi joj se sin.*  
Gde su oni *Pozdravi i želje*  
*Trepetljike, sevdah, dert i žal,*

*Bosa Mara, teferič, veselje*  
Gde *radio talas - krugoval!*

(Kad se čitav narod zatalasa  
Od sevdaha i od talambasa!)

...Letnje podne. *Jurišaju muve*  
Kroz zavese, kroz prozračni til  
– *Ah, proklete, đavolske protuve!*

Kune majka, ne brine za stil:  
*Kupila sam muholovku, (skupu!)*  
*Samo da im jednom utrem trag,*

*A već su mi začinile supu,*  
*Kao da ih leže sami vrag!*  
A šta radi junak naše priče?

Ručak čeka, i sve slog po slog,  
Priseća se, kolebljivo sriče...  
– *Bi-će-da-je-Ra taj-nji-hov-Bog?*

– *Al baš to je mudro i zabavno,*  
Krene dobro znani monolog:  
– *Kad uspravno prožme vodoravno*

*Kad uzidaš čvrsto, slog u slog.*  
*Imao sam prilike da vidim*  
*Profesore kako brišu znoj,*

*Umeo sam mnoge da postidim,*  
*Za križaljku ja sam na svom svoj.*  
*Tja, često su veoma šašave*

*Zamke, stoput proveravaj reč,*  
*Jer, glavni grad susedne države,*  
*Sa tri slova? Rim je, al' i Beč!*

*Grubo sukno? Deo konjskog ama?*  
*Aba? Oglav?... To je sitan vez!*  
*Iz dalekog lidijskoga hrama*

*Uspravlja se basnoslovni Krez!*  
*Kad ukrstiš Muzu i Meduzu,*  
*Na pritisak? Odgovoriš – tlak,*

*Vodoravno: nazreš Sirakuzu,*  
*A ispod nje bulke – divlji mak!*  
*Godinama vešto skida čini,*

*Ukrštenih reči tajne zna:*  
*Uvek mesto drugi piše ini,*  
*U Belgiji banja? On zna – Spa!*



Ah, belgijska banjo sa tri slova,  
Banjo, našeg ukrštenog sna!  
Ta da nam je otkud neka lova

Pa da i mi svratimo u *Spa*!  
*Pristanište? Vremensko razdoblje?*  
*Deo tela? Jedan četinar?*

*Muško ime? Rekvizit za groblje?*  
*Ribar? Alas! Šipak!?* *Granat? Nar!*  
Kako *ozon* nadahne svežinom!

A krotkošću *narod* ili *puk*!  
Ob promiče sibirskom daljinom,  
A divljnom naše gore – *vuk*!

*Ak* je *peršun*, dok je *mračno* – *tamno*,  
*Veštačka* je *koža*? Prosto – *skaj*!  
*Rudnik? Dobra Sreća* – vodoravno,

Vertikalno *aždaja* je – *zmaj*!  
Kad se čvrsto spletu i povežu  
Reči kao neosvojiv grad!

Zrače neku srećnu ravnotežu  
A to je ta nagrada za sklad  
U jeziku! Ali kad pofale

Tu i tamo slovo ili dva!  
Podsvest tada doziva naš čale  
I zaumni jezik, jezik sna!

Beše *slepi helenski poeta*  
Nekad tajna – neosvojiv grad!  
A na koncu: *Naziv donjeg sveta*

S olakšanjem piše tata – *ad!*

I tu je kraj, premda ili mada  
Iznebuha ili iznenada  
Prazan kvadrat, sad sve teče tečno:  
*A, da, ada* – ostrvo je rečno.

Već zveckaju blistavi tanjiri,  
Kao sneg na suncu – beli sto –  
Iz supice celer blago miri –

Čačkalice, escajg, biber, so...  
Domaćica *dukat* supu sipa,  
Pred kutlačom beži zlatni loj

Naš junak se po kaišu pipa,  
Sprema stomak za *odlučan boj*.  
Pa lišivši stomak nužnih stega,

Sa kašikom *uzima na zub*  
Arhipelag lakih zlatnih pega  
Po tanjiru traži spas uz rub.

No, dečicu ne raduje supa,  
Za tatu je to *tragički pad*,  
Besni, svoju retku kosu čupa:

*Bože, čemu sav moj trud i rad!  
Eh, kada sam ko vi dete bio  
Sanjao sam sočne šnicle slast*

*A krompir mi iz ušiju klijo,  
Slatka beše ko smokva i mast.  
I dok tata guta žuto salo*

*Želeći da svetli primer da;  
Majka veli: – Dobro je, još malo,  
Pa nov kredit, za mesec il' dva!*

*– Al' znao sam da mora propasti  
Poput stare kurve stara vlast,  
Nema sreće država bez masti,*

*A sad evo već preziru mast.  
Jer, budućnost da bi bila časnom  
Podmazanom, komunizma sjaj*

*Mora da se zasniva na masnom,  
Glatko ćemo tad u kom-soc. raj!  
Ali, evo, moj nakot rođeni*

*Već prezire naš čestiti san,  
Zar da zbog vas pred svetom crvenim?!  
Mislio sam, biću ponosan!*

*Ta zar su to deca komuniste  
Koji gradi vrli, novi svet!?  
Prozirni ste kao kišne gliste,*

*Pa gde vam je pionirska svest!*

*– Kao da su visili na panti!*

*Slajući se majka će na to,*

*Ali svakô, neka dobro pamti:*

*Besne stigne zasluženno zlo!*

*Deco moja, ta sasvim ste pusta,*

*Šta da kuvam? Časna reč, ne znam!*

*Snaga, znajte, ulazi na usta,*

*Kao majku ubi me živ sram!*

*Ta, Boga mi, da jede bolestan*

*Kokošija supa, kao san!*

*Pogledajte kako je svet postan,*

*Zavirite u komšijski stan!*

*Trči, kupuj, sve po vašoj želji,*

*Sve stvorimo dok dlanom o dlan,*

*I još nismo dobri roditelji!*

*Vaš je život ko nečiji san!*

*Koliko smo samo potrošili,*

*Ja na jelo celu platu dam!*

*Da smo samo štedljivi bili,*

*Imali bi kuću, šta ja znam....*

*A Gedžuljci, pucaju od zdravlja,*

*Goli, bos, rumeni ko krv,*

*Ko im kuva, ko im sto postavlja!?*

*Ja se mučim dan-noć kao crv.  
Na Boga se bacate klipama!  
Želećete vi suv hleb i so!*

*To sam, vit'e, iskusila sama,  
Ne znate vi, deco, šta je zlo!  
Materinskom brigom ophrvana,*

*Preko lica večne strepnje sen,  
S uzdahom se seća ratnih dana,  
Uspomene – ko ljut koren - ren!*

*– Mani! – kaže čovek sa stomakom.  
A ona će: – Ta, ne puši već,  
Ispekla sam krasnu štrudlu s makom*

*Kao duša meka... Reč po reč...  
Svetog ručka migolji se vreme,  
U duvanskom dimu, tata kralj*

*Drema; i sna slatko-teško breme  
Mudru glavu pretvara u malj.  
Tata cima dim punim plućima*

*Zatim kadi ko revnosan pop  
Te odgega da međ dušecima  
Sve kruniše hrčući, ko top*

*Spava. Deca čim zatrubi tata  
Iz tanjira podigoše nos  
Pa s kolačem, napolje, kroz vrata:*

*Bez obuće? Izuven – il' bos.*

Izmeđ *Groblja, Stanice, Centrale,*  
Okov' o bih u zvezdani kov  
Uličice, tarabe, kanale,

Svaku šupu, svakog svinjca krov!  
O, da li još listaju, da l' žive  
Krošnje duda da l' još prave svod,

Da l' ćorsokak *V ofanzive*  
Još prekrije slatki, crni plod!  
Kapijice, ograde, bandere,

Bašte cvetne! Mlad, srećan i lud  
Bejah tada preko svake mere  
A daleko negde božji sud!

Ko najlepših snova san ja pamtim  
U proleće tepih ili sag  
Kamilice na *Teretnoj rampi,*

Manevarke dim i pare trag!  
I sve tako... ko kod kič kolege  
Al' on ne bi u svoj zlatni ram,

Uramio sve one balege  
Koje moram zbog slika da dam.  
Krave, čorda, pucnji iz daljine,

Sve proteklo ko film unatrag  
Vraća se u oblaku prašine,  
San il' zbilja, ili traga trag?!

Sve je tako... *Ah, prosto za priču!*  
Samo što je prašnjavije sve,  
Vraćaju se s paše krave, riču,

A balege šljapkaju o tle!  
Iza *Rampe* pada u prašinu,  
Sunce stepsko, a čordaški bič

Razleže se kroz bačku tišinu  
*I davno i divno – rodni kič!*